

Jaarverslag 2021

En jullie, lezers,...

Wat voorbij is, was niet alles. Het was niets.

*Jullie sleuren jullie dagen als tenten doorheen de barre woestijnen die jullie
jaren noemen.*

Bovenstaande regels komen uit *Ik ben geen zee*, de dichtbundel van de Koerdisch-Syrische PEN-auteur Hosheng Ossi die tijdens Theater aan Zee 2021 werd gepresenteerd. De bundel werd uitgegeven door Poëziecentrum, i.s.m. PEN Vlaanderen.

‘Wat voorbij is, was niet alles. Het was niets,’ zegt Hosheng Ossi. Heeft hij gelijk? Dichters hebben altijd gelijk. Maar toch, beste lezers, lees dit jaarverslag en oordeel zelf.

Inhoudstafel

Vooraf	4
1. De PEN-flat en de Icorn-werking	5
2. PEN-Auteurs	7
3. Free the Word!	10
4. PEN in de gevangenis	11
5. Dag van de Persvrijheid	12
6. Focus op Belarus en Rusland	12
7. Focus op journalisten en academici	13
8. Communicatie: zichtbaarheid van de PEN-boodschap	14
9. Het Writers in Prison Committee (WiPC)	16
10. Internationale samenwerking en congressen	17
11. Een team dat zich laat omringen	18
13. Tot slot	20

Vooraf

In het najaar van 2021 verbleef Supriti Dhar in de PEN-flat. De machthebbers in haar thuisland Bangla-Desh accepteren haar strijd voor vrouwenrechten niet. Tijdens haar verblijf in de PEN-flat werd daarom tegen haar een aanhoudingsbevel uitgevaardigd. Een van de acties die PEN Vlaanderen ondernam, was contact opnemen met de reguliere Vlaamse pers om aan dit schandalige besluit ruchtbaarheid te geven. Bereidwillige journalisten vinden was geen probleem, maar hun hoofdredacteurs gaven geen toestemming om de feiten te publiceren. Een hoofdredacteur van een 'kwaliteitskrant' verwoordde het als volgt: 'We hebben Afghanistan al...' De hoofdredacteur van een van onze 'betere weekbladen' zei: 'Daar is het papier te duur voor...'

Voor PEN is er veel werk aan de winkel. Wereldwijd. En in Vlaanderen.

Erik Vlamincx, voorzitter PEN Vlaanderen.

1. De PEN-Flat en de ICORN-werking

In overleg met onze partner (UA Antwerpen en de stad Antwerpen) besloten we om onze PEN-flat tijdelijk te sluiten tot na de coronacrisis. Gedurende de periode dat de gastauteurs in de flat verblijven, staat PEN immers in voor de begeleiding – niet alleen letterlijk, door hen de stad en haar verborgen plekjes te leren kennen, maar ook hun sociale en fysieke welzijn vallen onder onze verantwoordelijkheid. Onze vrijwilligers nemen de auteurs mee naar literaire activiteiten, of trekken met hen de stad in voor een koffie en een babbel. Niet alleen dat zeer essentiële sociale aspect valt omwille van de coronamaatregelen weg, ook gaat het onze mogelijkheden ver te boven om in te staan voor het fysieke welzijn van onze gasten wanneer er geen contact mogelijk is – met name in deze uitdagende tijden.

We sloten onze flat tot eind augustus 2021. In die sluitingsperiode ontvingen we geen ICORN-gasten, maar werd onze flat wel een tijdelijke schrijfplek voor drie schrijvers. De toenmalige Antwerpse stadsdichter Seckou Ouologuem maakte tijdelijk gebruik van de flat als schrijfplek. Omwille van corona, zat hij dagelijks met zijn huisgenoot in een kleine ruimte, wat maakte dat zijn schrijven stokte. In de flat kon hij in alle rust schrijven.

Op vraag van Literatuur Vlaanderen vingen we tijdens de maanden april, mei en juni de schrijver Alexander Skorobogatov op in onze flat.

Mira Feticu

In juli en augustus kwam de schrijfster Mira Feticu een maand naar onze flat om daar verder te werken aan haar nieuwe roman. Feticu is een Roemeens-Nederlandse schrijfster die al 16 jaar in Nederland woont en werkt. In het najaar keerde ze terug naar Antwerpen om haar opvolgster Supriti Dhar te interviewen. De start van een regelmatige samenwerking met PEN Vlaanderen – in 2022 nodigt PEN Vlaanderen haar leden uit voor een theatervoorstelling van Feticu.

Supriti Dhar

Van augustus 2021 tot 12 november 2021 betrok Supriti Dhar de flat. Dhar is een journaliste en vrouwenrechtenactiviste uit Bangladesh. Ze lanceerde de succesvolle website womenschapter.com, een portaalwebsite die een stem geeft aan alle vrouwen in Bangladesh. Op onze website kan u een interview met Dhar lezen over haar activiteiten.

<https://penvlaanderen.be/vrouwenrechtenactiviste-in-de-pen-flat/>

Tijdens haar verblijf bij ons, werd Supriti in Bangladesh aangeklaagd. Dat ging gepaard met berichten aan haar adres dat ze internationaal geseind zou worden en op die manier naar de gevangenis in Bangladesh zou moeten. Dit zorgde voor grote ongerustheid bij Supriti en maakte het voor haar ook niet evident om weer naar Zweden (haar thuisbasis sinds haar vlucht uit Bangladesh) te reizen. PEN Vlaanderen heeft zich juridisch laten adviseren om de terugkeer van Supriti op een veilige manier te organiseren.

In oktober was Supriti uitgenodigd voor een congres in Kosovo waar Wiola Rebecka haar boek 'Rape: a History of Shame. Diary of the Survivors' voorstelde, een boek waarin Supriti ook een hoofdstuk had geschreven. In Kosovo bestaat er een opvangcentrum voor slachtoffers van transgenerationale trauma's door verkrachting als oorlogswapen. Supriti wilde er contacten leggen om zelf in Norrköping, haar woonplaats in Zweden, zo'n centrum op te richten. Ook in Zweden zijn er in de groep van migranten en vluchtelingenvrouwen veel slachtoffers van deze misdaad. Supriti wil zich hier specifiek op richten, en PEN heeft haar reis naar Kosovo bekostigd.

Tot slot organiseerden we een lezing met Supriti en Mira Feticu in beperkte kring (omwille van de coronamaatregelen en omwille van de bedreigingen vanuit Bangladesh). Deze lezing maakte een diepe indruk op de aanwezigen.

Mo* Magazine publiceerde een interview met Supriti Dhar.

Mehdi Moussavi

Van november 2021 tot januari 2022 verbleef Mehdi Moussavi in de flat. Mousavi is schrijver en dichter. Hij is een van de grondleggers van Postmodern Ghazal, een radicale literaire stroming die de traditionele Iraanse stijlform Ghazal combineert met hedendaagse sociale

thema's. Tussen 1999 en 2013 publiceerde hij meer dan tien poëziebundels bij verschillende uitgeverijen in Iran en daarbuiten. Voor verschillende van zijn bundels en gedichten kreeg Mousavi een publicatieverbod van de Iraanse overheid. Mehdi publiceerde ondergronds enkele werken die fluisterend op straat verkocht werden.

In 2013 werd Mousavi opgepakt en in de gevangenis gezet. In oktober 2015 werd hij veroordeeld tot 9 jaar celstraf en 99 zweepslagen. Hij werd beschuldigd van heiligschennis en het verspreiden van propaganda tegen de staat. In 2016 kon hij Iran ontvluchten. Hij leeft nu in ballingschap in Lillehammer.

Enkele van zijn gedichten zullen in 2022 verschijnen in Poëziekrant en Deus ex Machina.

<https://penvlaanderen.be/ballingschap-went-nooit/>

2. PEN-Auteurs

PEN-auteurs zijn auteurs van buitenlandse origine die - omwille van vervolging of onmogelijkheid tot publiceren in hun thuisland - in België een bestaan opbouwen. Bedoeling is om deze auteurs te introduceren in de Vlaamse literaire wereld. Hiermee schrijven we ons in in de 'Make Space'-campagne van PEN International. Deze meerjarige campagne heeft als doel om 'displaced writers' actief te laten participeren in de literaire omgeving waarin ze terecht komen.

In 2019 kozen we ervoor om de PEN-auteurs zoveel mogelijk te integreren in bestaande literaire programma's, en niet langer eigen programma's uit te werken. Omdat dit de PEN-auteurs dichterbij de literaire wereld brengt, omdat ze via die podia een ruimer publiek ontmoeten, maar bovenal omdat PEN-auteurs in de eerste plaats auteurs zijn, met een literaire staat van dienst, voor wie het label 'vervolgd' een weinig relevante reductie is. Literair delen ze mogelijk meer met Vlaamse collega's dan met elkaar.

Maar bovenstaande omschrijving van de PEN-auteur volstaat niet. Door een veranderende wereld is het onvermijdelijk om het PEN-auteurschap te verbreden – niet elke auteur heeft de kans op (Vlaamse of andere) podia te staan, en voor een aanzienlijk deel van hen speelt het leven zich tussen vier korte muren af. Voor hen is zelfs toegang tot pen en papier, of tot

een boek, ongeacht het welke, een ongeziene vorm van luxe. Zij zijn daardoor niet minder auteur – maar des te meer PEN-auteur. Voor hen zetten we briefschrijfacties op in het kader van WIPC, of we geven hen het woord op onze literaire podia via een lege stoel – symbool voor de auteur die niet aanwezig kan zijn wegens gevangenschap.

En er is meer. Ook nieuwkomers willen we de kans geven de pen op te pikken om hun verhaal te doen – het zijn stemmen die gehoord moeten worden en als zij daartoe besluiten wil PEN al het mogelijke doen om hen via begeleiding alle kansen te bieden. Individueel mentorschap komt dan in beeld – helaas voorlopig niet haalbaar voor PEN Vlaanderen vandaag.

PEN-auteurs op podia

Het was een mager jaar voor de literaire podia, maar we zijn er toch in geslaagd om ook in 2021 een aantal podia te betreden. In het voorjaar was er Memento in Kortrijk en het Betere Boek in Gent (?). In samenwerking met 't Leeshuus presenteerde PEN Vlaanderen op 27 augustus in Oostende **'Woorden met tromgeroffel'**, een literair spektakel met negen binnen- en buitenlandse auteurs, omkaderd door de brassband en het fanfare-orkest van de Melody Makers. Op het programma stonden Joke van Leeuwen, Fatena Al Ghorra, Evin Shikaki, Aleksandr Skorobogatov, Rachida Lamrabet, Erik Vlaminck, Sulaiman Addonia, Alicja Gescinska en Anneleen Van Offel.

Tussen de Letters is een literaire avond van boekhandel het Voorwoord in Heist op den Berg dat in de winter van 2018 -2019 werd georganiseerd voor het tienjarig bestaan van de boekhandel.. Door het succes van de formule is deze literaire avond goed op weg een jaarlijks weerkerende traditie te worden. corona gooide roet in het eten, maar in het najaar van 2021 nam de organisatie opnieuw een vliegende start. PEN Vlaanderen heeft daar sinds de start van dit literaire podium een vast luik, waarin we een Lege Stoel brengen en een PEN-auteur uitnodigen. In oktober stelden we de Iraanse dichter Shahryar Pouyanrad voor, in november las Aleksandr Skorobogatov voor uit zijn brieven aan zijn zoon.

In oktober nodigden we Mira Feticu, die in de zomer in de flat verbleef, uit om haar opvolgster Supriti Dhar te interviewen in boekhandel de Groene Waterman.

En tot slot is er onze jaarlijkse Free the Word!, waarmee we ons inschrijven in de traditie van PEN International om op de dag van de Gevangene Schrijver een avond te organiseren volgens het internationale format dat wereldwijd het woord geeft aan de stemmen die door hun overheden gesmoord worden. Meer hierover verder in het verslag.

PEN-auteurs in scholen

PEN Vlaanderen vindt het belangrijk dat jongeren in contact komen met de problematiek van vervolgte en gevluchte auteurs enerzijds, en vraagstukken over censuur en vrije meningsuiting anderzijds. Daartoe wordt een specifieke format van schoollezingen aangeboden: een Vlaamse auteur geeft een duolezing met een PEN-auteur. Dit format bleek bij de opstart in 2019 erg goed te werken. Helaas konden er wegens corona maar weinig schoollezingen plaatsvinden. Toch kon Fatema Al Ghorra die een duo vormde met Hilde Keteleer in de Rozenberg in Mol een vijftal lezingen geven weliswaar in ijskoude klaslokalen omwille van de verluchting maar de sfeer was warm. In voorjaar 2022 zijn er nog enkele lezingen gepland en we hopen dat vanaf schooljaar 2022-2023 alles terug genormaliseerd zal zijn.

PEN-auteurs op papier

PEN-auteur Hosheng Ossi bracht in 2021 een nieuwe dichtbundel uit bij Poëziecentrum: "Ik ben geen zee. Maar mijn hart is vol meeuwen". Op 5 augustus vond binnen de programmering van Theater aan Zee en in samenwerking met het Poëziecentrum, de presentatie van de bundel plaats. In een uitverkochte Panoramazaal in Cultuurcentrum De Grote Post ging vertaalster Lore Baeten in gesprek met Hosheng Ossi. Jeroen Olyslaegers las voor uit zijn werk. De waardering van de aanwezigen kon gemeten worden aan de uitzonderlijk grote boekverkoop na de voorstelling.

In november werd flatgast Supriti Dhar door Mo geïnterviewd. Dit interview is online beschikbaar via deze link: <https://www.mo.be/interview/waarom-ben-je-activiste-kan-je-niet-gewoon-een-gewone-moeder-zijn>.

PEN -auteurs op een lege stoel

De Lege Stoel is een concept van PEN International en staat symbool voor de auteur die niet aanwezig kan zijn wegens gevangenschap. Omdat er verbazende verhalen achter de cijfers schuilgaan, en vaak parels van teksten die anders nooit gehoord zullen worden, heeft PEN in 2021 besloten om zoveel mogelijk literaire podia te laten starten met een Lege Stoelmoment. We vragen daarbij vijf minuten aandacht voor een auteur die ergens ter wereld – in het beste geval – een gevangenisstraf uitzit wegens een eigen mening, maar in een aantal andere gevallen vermoord of verdwenen is. Daarbij krijgt het publiek een korte inzage in zijn zaak en een fragment uit zijn werk – begeleid door zijn foto (zelden gaat het over vrouwen – in vele delen van de wereld komen zij zelfs niet aan schrijven toe, omdat ze geen scholing genoten, omdat ze de zorg over een gezin te dragen hebben of simpelweg omdat de stem van een vrouw onvoldoende weegt om potentieel staatsgevaarlijk te zijn).

De Lege Stoelen waren te zien op alle literaire podia en kanselredes van Theater Aan zee, de Tussen de Letters-edities van boekhandel het Voorwoord, het Betere Boek, Memento, het Passaportafestival, Woordzee, het Herman Teirlinckhuis, maar ook PEN-bestuurders starten eigen lezingen met aandacht voor gevangen collega's – zo komt het dat de Lege Stoel ook opduikt in culturele centra, leesclubs, bibliotheken, opleidingen woordkunst enzovoort. In 2021 stond de Lege Stoel op een 50-tal literaire podia in Vlaanderen.

3. Free the Word!

Wereldwijd organiseren PEN-centra rond 15 november (Dag van de Gevangen Schrijver) een zgn. Free the Word!-activiteit, een feestelijke viering van het vrije woord én een strijdvaardige aanklacht tegen onderdrukking en censuur. Tijdens Free the Word! laat PEN Vlaanderen telkens een aantal schrijvers aan het woord wier vrijheid of veiligheid bedreigd werd naar aanleiding van hun teksten.

Na een onderbreking tijdens het eerste coronajaar hebben we de draad in 2021 weer opgepikt en zijn we een samenwerking opgestart met Behoud de Begeerte – een partnerschap dat intussen werd beklonken voor de Free The Word!-events in de volgende jaren. Deze samenwerking koppelt de expertise van een literaire organisatie met jarenlange staat van dienst aan een heel nieuwe programmatie, die vanuit de expertise van PEN nauwkeurig wordt samengesteld. Een bundeling van krachten en expertise die ons toelaat te focussen op de eigen corebusiness – en niet langer nodeloos veel tijd te steken in de praktische organisatie.

Bekende en minder bekende auteurs lazen op 16 november in de Arenberg voor uit eigen werk. Kaptue Blaise Fotso (Kameroen), Lale Gül (Turkije-Nederland), Jeremie Hakeshimana (België/Burundi), Hosheng Ossi (Koerdistan/Syrië), Aleksandr Skorobogatov (Wit-Rusland), kersvers president van PEN International Burhan Sönmez (Turkije/Koerdistan), en Annelies Verbeke (België) zorgden voor een indrukwekkende avond.

Voor de komst van Burhan Sönmez werkten we samen met Schrijversacademie, die hem de dag erop programmeerden voor een gesprek met de studenten. De vervoers- en verblijfskosten werden gedeeld.

4. PEN in de gevangenis

Samen met De Rode Antraciet zou PEN Vlaanderen in 2021 een project opzetten om in zo veel mogelijk gevangenissen van Vlaanderen en Brussel lezingen en workshops te geven met betrekking tot vrije meningsuiting. Eerder gaf PEN-voorzitter Erik Vlaminck in de gevangenissen van Turnhout en Hoogstraten lezingen over *Ik wil de wereld nooit meer zien* van Ahmet Altan. Een en ander leidde tot rijke en boeiende gesprekken én voorbereidingen voor twee testcases in de gevangenissen van Oudenaarde en Hasselt door (ex)bestuursleden – corona stak er een stokje voor, maar de plannen liggen klaar.

5. Dag van de Persvrijheid

Op 3 mei wordt internationaal de Dag van de Persvrijheid gevierd. Deze dag hamert op de fundamentele principes van persvrijheid.

Jennifer Clement, voorzitter van PEN International, duidt het belang van deze dag als volgt: “We leven in een tijd waarin de bedreigingen tegen de pers over de hele wereld ongekend hoog zijn. Daarom blijft de PEN-gemeenschap de rol van een onafhankelijke en vrije pers verdedigen en beschermen bij het achterhalen van de waarheid en het in stand houden van de democratie.”

Covid-19 verergert de vele crisissen die de persvrijheid in gevaar hebben gebracht. Daarom is het nu belangrijker dan ooit om aanvallen op persvrijheid te blijven bekritisieren en om onze solidariteit te tonen met journalisten die het zwijgen worden opgelegd.

In 2021 richtte PEN de aandacht op vier journalisten – één journalist die het leven liet en drie anderen die gevangen zijn of niet vrijuit kunnen schrijven. Het betrof Idris Said ‘Abba Arre’ (Eritrea), Daphne Caruana Galizia (Malta), Kalúa Salazar (Nicaragua) en Maria Ressa (Filippijnen). PEN Vlaanderen riep haar leden op om actie te voeren via brieven aan regimes, zodat zij de persvrijheid respecteren en beschermen.

6. Focus op Belarus en Rusland

In 2021 besloten we onze focus te verleggen naar de gebeurtenissen in Wit-Rusland/Belarus. PEN Vlaanderen heeft om die reden regelmatige contacten onderhouden met PEN Belarus – tot haar ontbinding in het najaar. We kwamen via PEN Belarus ook in contact met de vrouw van Aleksandr Vasilevich, eigenaar van een Wit-Russische krant, die werd opgepakt en gevangengenomen door het regime van Lukasjenko. Vanuit de gevangenis schreef hij sprookjes voor zijn dochtertje Adèle, die momenteel met haar moeder en pasgeboren broertje in het Estse Talinn ondergedoken zit. PEN Vlaanderen maakte van een van die sprookjes dankbaar gebruik voor een lege stoel. De tekst is bijzonder pakkend – hoopgevend

en krachtig, op kindermaat, geschreven in een context die slechts gruwel en wanhoop kan opwekken.

In november 2021 stelde PEN via de website ook de inperking van persvrijheid in Rusland aan de kaak. We publiceerden een Mo-interview met Galina Timtsjenko, de hoofdredactrice van Meduza, het belangrijkste onafhankelijk nieuwskanaal van Rusland, opererend vanuit Letland.

7. Focus op journalisten en academici

Journalisten wereldwijd worden sinds jaren geïsoleerd door regimes die niet gediend zijn met het vrije woord. Redacties worden bedreigd, nieuwsmedia het zwijgen opgelegd, journalisten vermoord. Ook Europa moet het vrije woord, de basis van elke democratie, nauwgezet bewaken – want ook hier zijn er sinds enige tijd dynamieken opgestart die op termijn een belangrijke bedreiging voor dat vrije woord betekenen. We denken dan aan de echokamers die automatisch worden gecreëerd door de algoritmes van social media, maar ook meer intentionele vormen van inperking van het vrije woord, zoals de recente tendens om bepaalde boodschappen te cancelen. Dit alles heeft tot gevolg dat een beperktere (visie op de) werkelijkheid in de media wordt weerspiegeld. Journalisten die uit dit keurslijf willen breken, worden online geïntimideerd en bedreigd.

PEN Vlaanderen ziet het als haar opdracht om hier aandacht aan te besteden en het publiek bewust te maken van deze nefaste maatschappelijke tendens. Dit kan niet zonder de journalisten zelf te betrekken, en die spelers die het maatschappelijke debat vorm geven – academici en rectoren van universitaire instellingen. De voorbije jaren zijn het vrije woord en het vrije onderzoek niet enkel voor schrijvers, journalisten en bloggers in het gedrang gekomen. Dagelijks ondervinden ook academici in hun vakgebied wereldwijd druk van buitenaf. Ook over de academische vrijheid van schrijven en spreken moet constant gewaakt worden. We moeten oog hebben voor de subtiele vormen van vrijheidsbeperking op universiteiten in binnen- en buitenland.

Bestuurslid Alicja Gescinska heeft in 2021 haar contacten binnen de academische wereld aangesproken, en al in september waren de rectoren van alle Vlaamse universiteiten lid van PEN Vlaanderen. PEN Vlaanderen is bijzonder opgetogen met deze erkenning van de noodzaak om samen te werken rond deze maatschappelijke evolutie. Samen staan we sterker om schouder aan schouder op te komen voor het vrije woord, het vrije denken, en om alle vormen van censuur te bestrijden.

De vijf rectoren die lid zijn geworden van PEN Vlaanderen zijn Caroline Pauwels (VUB), Luc Sels (KU Leuven), Rik Van de Walle (UGent), Herman Van Goethem (UAntwerpen) en Bernard Vanheusden (UHasselt).

We hopen dat meerdere academici in de voetsporen van hun rectoren zullen treden, en dat we in de toekomst nog academici mogen verwelkomen in PEN Vlaanderen.

8. Communicatie: Zichtbaarheid van de PEN-boodschap

Een belangrijk aspect van de werking van PEN Vlaanderen is om niet alleen de PEN-leden goed op de hoogte houden van wat PEN Vlaanderen doet en organiseert; ook het grote publiek wordt zo veel mogelijk uitgenodigd om berichten van PEN Vlaanderen te lezen en te delen, en naar de activiteiten te komen. De belangrijkste communicatietools waarmee we de PEN-boodschap zichtbaar maken zijn de nieuwsbrieven, website en sociale media. Bij samenwerkingen zorgen de partners voor extra zichtbaarheid via hun kanalen.

- Het hart van onze communicatie is de website www.penvlaanderen.be. In 2021 werden er 30 nieuwsberichten op de website gezet.
- Op onze Facebookpagina kan iedereen het laatste nieuws volgen over auteurs, optredens en andere activiteiten. Berichten op de website of events met PEN-auteurs worden stevast gedeeld op de Facebookpagina – die in 2021 door 1.911 mensen werd gevolgd en door 1.789 mensen werd geliked. In 2021 werden er maar liefst 64 berichten online gepost (flink meer dan in 2020), dankzij goede en enthousiaste versterking van het communicatieteam.

Een absoluut hoogtepunt op Facebook was het ‘breaking news’ van de vrijlating van

Ahmet Altan in Turkije, met 3.714 mensen die dit bericht gelezen hebben – het werd ook ruim gedeeld.

- Bij belangrijke berichten of evenementen sturen we een nieuwsbrief rond en in vele gevallen ook een persbericht. Onze PEN-auteurs krijgen extra aandacht wanneer er een nieuw boek uitkomt, als ze op een literair podium staan dat door PEN werd gefaciliteerd of als ze in het scholenprogramma worden ingeschakeld.
- De PEN-flatgast wordt geïnterviewd en aan het brede publiek voorgesteld op de website en via sociale media. Van ICORN-gasten wordt een korte videoreportage gemaakt die op YouTube wordt geplaatst en die vervolgens online wordt verspreid.

In de pers

- Bij het bezoek van de president van PEN International Burhan Sonmez heeft PEN Vlaanderen alle registers opengetrokken om deze belangrijke stem een zo breed mogelijk forum te bieden in de Vlaamse pers. We faciliteerden interviews met **De Standaard en Le Soir**, en ook Mo* Magazine sprak met hem.
- In oktober publiceerde Mo* Magazine een interview met Supriti Dhar.
- Poëziekrant publiceerde in het aprilnummer enkele gedichten van Hosheng Ossi.
- Het literaire tijdschrift DEM nam in het zomernummer een voorpublicatie op met gedichten uit de nieuwe bundel van Hosheng Ossi die op Theater aan Zee werd voorgesteld.
- De Lege Stoelen van PEN Vlaanderen zaten prominent in de aankondigingen (o.a. interviews met Caroline Pauwels) en in de promotie van Theater aan Zee.

In 2021 besloot PEN Vlaanderen om een freelance medewerkster aan te trekken voor deze bijzonder belangrijke pijler van onze werking. Hilde Pauwels is in oktober begonnen, maar besloot in december om de opdracht terug te geven. In 2022 is inmiddels een nieuwe communicatiemedewerker aangesteld.

9. Het Writers in Prison Committee (WiPC)

De acties van het WiPC vormen een belangrijk onderdeel van de werking van PEN International. De internationale moederorganisatie spoort auteurs en journalisten op die – al dan niet in afwachting van een proces – vanwege censuur in gevangenschap verblijven en organiseert e-mail- of schrijfacties voor hen. Sommige acties zijn er louter op gericht om de gevangenen collegiaal een hart onder de riem te steken, andere willen beleidsmakers beïnvloeden om een vrijlating te bespoedigen.

In 2021 werden er meer dan 40 brieven en mails verstuurd naar bevoegde personen en instanties. Hieronder een overzicht:

- In mei organiseerde PEN Vlaanderen een briefschrijfactie voor schrijver en journalist Idris Saïd uit Eritrea. We verstuurden brieven naar de president van Eritrea, Isaias Afewerki en naar de minister van informatie, Yemane Gebremeskel.
- In december organiseerden we een briefschrijfactie voor auteur Uladzimir Mackievic en voor auteur en verdediger mensenrechten Ales Bialakski beiden uit Belarus. Er werden brieven gestuurd naar de Algemene aanklager, Andrei Shved en naar de Minister van Buitenlandse zaken van Belarus, Vladimir Makei en naar de ambassade van Belarus in België.
- Er werd ook een Boodschap van Hoop rechtstreeks naar Ales Bialakski en naar Uladzimir Mackievic gestuurd:

Дорогой Алесь,

мы с вами! Мы невероятно ценим ваш труд и мужество!

Мы будем и дальше бороться за вашу свободу!

Ты не одинок. Мир наблюдает.

паам

член PEN Flanders

In december stuurden we naar goede gewoonte 16 kaartjes en 15 mails met onze eindejaarswensen naar schrijvers en auteurs in gevangenschap. We baseren ons voor de namen en adressen op een lijst die PEN International ons bezorgt. We ontvingen meerdere reacties van de schrijvers zelf of van een familielid om hun dankbaarheid te uiten.

Wow! Thank you so very much, my dear.

I'm thrilled! This has brought warmth in my heart.

Merry Christmas to you all.

(K R uit Uganda)

10. Internationale samenwerking en congressen

PEN-Vlaanderen opereert in een internationaal kader en houdt zich daarbij aan de afspraken en werkwijzen die binnen de moederorganisatie PEN International worden gemaakt.

In een normaal jaar komen de PEN centra op regelmatige tijdstippen samen om overleg te plegen en lijnen uit te zetten. Door deelname aan de PEN-congressen kan de werking van PEN-Vlaanderen worden afgestemd op en ingebed in de globale werking van PEN International, en kunnen samenwerkingen rond bepaalde actiepunten worden besproken met andere PEN-centra.

Het jaarlijkse **Internationale PEN-congres** kon ook in 2021 niet op de gebruikelijke manier plaatsvinden – we troffen elkaar voor de gebruikelijke plichtplegingen van een Algemene Vergadering via digitale weg. Het congres stond in het teken van het honderdjarige bestaan van de vereniging.

Tijdens dit congres werd het jubileumboek gepresenteerd dat een overzicht geeft van 100 jaar PEN International en al haar centra wereldwijd, evenals het digitaal archief waarin het materiaal van 90 PEN-centra (waaronder PEN Vlaanderen) werd verzameld. Het archief is hier te raadplegen: <https://www.pen100archive.org/>. PEN Vlaanderen kocht 75 exemplaren van het boek aan, om te schenken aan partners en gewezen bestuurders.

Net als PEN International is ook PEN-Vlaanderen gelieerd met het vluchtstedennetwerk **ICORN**. In dit kader ging PEN-Vlaanderen een partnerschap aan met de Stad Antwerpen en de Universiteit Antwerpen. Op die manier werd Antwerpen ICORN-vluchtstad, met de PEN-flat als ankerpunt. Op 20 mei vond het jaarlijkse ICORN-congres digitaal plaats. Het thema dit jaar: Where we go from here?. Ook het tweejaarlijkse WIPC-congres (thema: Digital Dystopia) vond op die dag plaats.

PEN Vlaanderen in debat met PEN Nederland en PEN Afrikaans

In het kader van de Week van het Nederlands ging bestuurslid Alicja Gescinska namens PEN Vlaanderen in gesprek met voorzitter van PEN Afrikaans Izak De Vries en voorzitter van PEN Nederland Sophie Zijlstra. Het werd een boeiend gesprek, gemodereerd door Alfred Schaffer. Het gesprek kan herbekeken worden op [YouTube](#).

11. Een team dat zich laat omringen

Onze PEN-werking is per definitie een vrijwilligerswerking. Bijstand verlenen aan mensen die getekend zijn door trauma's van vervolging, foltering en vlucht heeft ook impact op de vrijwilligers van het PEN-team; die opdracht mag niet worden onderschat. Daarnaast legt PEN-Vlaanderen de lat ook hoog voor de activiteiten die het organiseert; een professioneel niveau is hier altijd het streefdoel.

Om dit alles te bereiken rekent PEN-Vlaanderen op de bijstand, coaching en coördinatie door een beroepskracht. Dat deze stafmedewerkster, vanwege beperkte middelen, slechts deeltijds (anderhalve dag per week) voor PEN-Vlaanderen kan werken beperkt de slagkracht van de organisatie. Dat desalniettemin een ruim en kwalitatief gevuld werkingsverslag kan worden voorgelegd, mag op het conto van het hele PEN-team worden geschreven. In 2021 bestond dat PEN-team uit:

- Fatena Al-Ghorra (ad-hoc bijstand)
- Natalie Ariën (stafmedewerkster)
- Sigrid Bousset (vice-voorzitster)
- Patricia De Laet (communicatie)
- Patrick De Rynck (ad-hoc bijstand, redactiewerk)
- Alicja Gescinska (ad-hoc bijstand)
- Hind Fraihi (*Free the Word!* en ad-hoc bijstand)
- Rachida Lamrabet (contact ereleden en opvolging Turkije-acties)
- Carla Martens (schoollezingen, tot september)

- Hilde Pauwels (communicatiemedewerkster, oktober-november)
- Filip Reyniers (penningmeester)
- Peter Theunynck (WIPC)
- Ine Van Agtmaal (PEN-flat en WIPC)
- Anneleen Van Offel (communicatie)
- Ellen Van Pelt (PEN-flat)
- Uli Vinks (schoollezingen, bijstand PEN-auteurs, redactiewerk)
- Erik Vlaminck (voorzitter)
- Sien Volders (ad-hoc bijstand)

Dit PEN-team vormt tevens de bestuursvergadering van de vereniging. PEN-Vlaanderen is trots op een bestuur dat in ruime meerderheid uit vrouwen bestaat. Dat vier van de bestuursleden een andere moedertaal dan het Vlaams hebben, is een vanzelfsprekendheid.

PEN-Vlaanderen wil geen eiland in het literaire en culturele werkveld zijn. Samenwerking met andere verenigingen en organisaties is noodzakelijk en verhoogt permanent de slagkracht. PEN-Vlaanderen is trots op het brede scala aan partners waarmee in 2021 kon worden samengewerkt en dankt in dat verband uitdrukkelijk: **Antwerpen Boekenstad – Behoud de Begeerte – Boekhandel De Groene Waterman – Boekhandel Het Voorwoord – De Rode Antraciet – Hannah Arendt Instituut – Het Huis van Herman Teirlinck – Het Leeshuus - ICORN- Joseph Roth Genootschap – Literatuur Vlaanderen – Mo – Passa Porta - Pen International – Poëziecentrum – Schrijversacademie – Universiteit Antwerpen – Vermeylenfonds – Vlaamse Auteursvereniging – VUB**

11. Tot slot

Donor

Naar *Voyelles*, Rimbaud

'A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu: voyelles,

Je dirai quelque jour vos naissances latentes'

Wanneer onze klinkers kleine donorvogels worden
vliegend naar al die kelen
door een schrikbewind gesnoerd.

Donorklinkers die zich tijdens lange vluchten naar
monddoden zoals Liu Xia en Raif Bawadi

voeden eigenwijs met allerlei:

A's met stadsadem van avondpleinen en met bedwarmte
van vlak na vrijen alsof nieuwe hoofden in de kussenslopen

rijzen, eindelijk zorgeloos elementair.

O's met in hun buiken zuiveringsstations die
oorlog schoonspoelen tot rode-wijn-

proeverijtjes, geblinddoekt nog slechts voor
de objectiviteit.

E's zich flets en frêle of juist snavelscherp
lavend aan het zeedruis, soepel op de luchtstroom glijdend,
in hun echo nog

geritsel van wat egels, een voor een weg
over gezet: gered met één enkel manoeuvre, stel je voor.

U's die eigenlijk ij's op waterijstemperaturen zijn
die, voor luchtig, voor ultiem gezomer,
een volledig zwijgseizoen eisen betreffende de man met
zeis.

I's zich volzuigend met tramgerinkel aller steden, aller lijnen.
Luister naar hoe ritgeluiden uit Belgrado, Shangai, Lipetsk zich
met Delfts getinkel in hen mixen. Hoor het, Liu's, Raifs, hoor hoe onze

klinkers komen dwars door nacht en ochtendrood, doorheen
massakreten, Nasdaqheisa, wilde horizon gegak daar waar syntaxis
eindigt, overgaat in trillucht slechts als vol onzichtbare
sequoia's. Hoor ze cirkelen, dalen, stijgen, donorvogel-
vrij.

Ruth Lasters, PEN-lid